

Myšlení vyžaduje svobody a tu nutno chránit.
Svoboda škol znamená svobodu učitele i žáka.
Škola má být nezávislá a prosta všeho zasahování
autorit moci. Škola musí být nezávislá na státu
a jeho byrokracii i byrokracii církevní.

T.G.Masaryk
(Masarykův sborník 1925)

STAROSTI ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOL

Zpráva z Otaslavic, 2. března 1992

Okresní úřad poskytl pro rok 1992 obci na školství částku 1 milión 224 tisíc Kčs. **Obec zkrátila školský rozpočet o 454 tisíce Kčs.**

Učitelé i ostatní zaměstnanci školy projevují zásadní nesouhlas s postupem obecního zastupitelstva při schvalování rozpočtu.

Stanovisko odborové organizace při ZŠ Raškovice, okr. Frýdek-Místek

Proč základní školství stojí na pokraji všech zájmů /většinou se hovoří jen o SŠ a VŠ/ a je podle našeho názoru opomíjenou složkou školství? Myslí si pracovníci MŠMT ČR, že současnými postupy zvýší početní stav mužů v základním školství, což je - jak alespoň tvrdí ve sdělovacích prostředcích - jejich záměr?

K vytvoření nové stupnice odměňování pracovníků ve školství vedla zřejmě jasná cesta - čím nižší třída, tím jednodušší učivo, tím větší úvazek a nižší plat, čímž se dospělo k tomu, že **oproti učitelu SŠ je učitel ZŠ znevýhodněn vlastně dvakrát - vyšším úvazkem a nižším platovým zařazením.**

Je však problematika opravdu takto "jasná"? Podle našeho názoru nikoli. Obtížnost učiva přece nelze stanovit tím, o jakou jde látku. Je třeba vzít v úvahu také přiměřenost a obtížnost učiva pro žáka. Je opravdu o tolik jednodušší učit prvňáčka a objeovat s ním naprosto neznámý svět čtení a

psaní, než učit gymnazistu např. teorii pravděpodobnosti? Naše zkušenost je taková, že čím je žák mladší, tím je práce obtížnější.

Prohlášení k návrhu nařízení vlády ČR o míře vyučovací povinnosti

Republikové výbory sekcí gymnázií a středních odborných škol ČR ČMOS pracovníků školství na společném jednání dne 16.4.1992 v Praze projednaly stanoviska učitelů středních škol ČR k "Návrhu" a přijaly toto usnesení:

Předložený "Návrh" je nedostatečně připravený, zcela nezdůvodněný, nekompetentně zpracovaný, a proto je zásadně nepřijatelný.

Za republikový výbor sekce gymnázií Ing. Růžena Ryglová
sekce SOŠ Ing. Jiří Poděbradský

Zemská rada odborového svazu pracovníků školství Moravy a Slezska

Ve dnech 10.-11.4.1992 se sešli předsedové Oblastních rad Moravy a Slezska k projednání Návrhu vládního nařízení ČR o míře vyučovacích povinností učitelů a povinností výchovné práce ostatních pedagogických pracovníků.

Ze závěrů jednání: Nesouhlasíme s jakýmkoli zhoršováním pracovních podmínek a zvyšováním míry vyučovací povinnosti a výchovné práce /s odvoláním na jednání se zástupci MŠMT v Čelákovicích/. Předložený "Návrh" není podložen analýzou dosavadní týdenní pracovní doby pedagogických pracovníků, proto trváme na zachování současného stavu.

Za ZROS Moravy a Slezska
Marie Návrátová

Z Informace ČMOS PŠ k protestní stávce středních škol 24.4.1992 a výzvy nedopustit její zneužití

Čeho chceme dosáhnout?

Důstojných podmínek pro svou práci, chceme kvalitně učit, kvalitně se připravovat, věnovat se žákům, aby měli co nejlepší všeobecné vzdělání a byli dobře připraveni ke studiu na VŠ. Chceme je vést k samostatné tvořivé práci.

Ing. Růžena Ryglová

Nespravedlivé platové třídy

S tímto titulem uvedly české Učitelské noviny /č. 16 z 21.4.92/ oprávněné **protesty učitelů ZŠ proti diskriminačním tendencím zařazovat stejně kvalifikované učitele do různých platových tříd podle stupně a typu školy, na které působí.**

Zabýváme se výzkumem učitelské profese dlouhodobě. Nejsme přátelé nivelizací. Zavést kvalifikační třídy, které by stimulovaly gradaci profesionality pedagogických pracovníků jsme navrhli jako první již r. 1980 (viz. např. článek "Pedeutologie a gradace profesionality pdagogických pracovníků", Pedagogika, 1990, č. 5) Uskutečnili jsm též prvý - a dosud jediný - širší profesiografický výzkum pedagogických pracovníků v Československu. Nic z našich poznatků a zkušeností však nesvědčí pro uvedené mechanické kastování učitelů, které může způsobit naší pedagogické obci i celému školství více škod než užítku.

Platové diference učitelů podle stupňů škol byly oprávněné v době, kdy existovaly pro jednotlivé typy a stupně škol rozdílné kvalifikační předpoklady /pro 1. stupeň - učitelský ústav, pro 2. stupeň - odborné aprobační zkoušky, pro gymnázia a některé odborné školy - vysoká škola/. Zavádět stejné diference dnes, v době vysokoškolského vzdělávání všech učitelů, je naprosto neoprávněné a pedagogicky disfunkční. Tento krok budí podezření, že jde o nedemokratické zpátečnictví, zdůvodnitelné jen ideologií někdejší stavovské společnosti, která potřebovala poněkud privilegované "pány profesory" pro horní vrstvy byrokracie, oligarchie i aristokracie a theokracie a "obyčejné učitele" pro prostý lid.

Principiálně není podstatných rozdílů v nárocích na pedagogického pracovníka, pokud usiluje o plný rozvoj osobnosti a tvořivost 5ti, 10ti, 14ti či 16ti-letého dítěte /žáka, studenta/. Jisté rozdíly v náročnosti učiva na 1., 2. a 3. stupni, které vyplývají z přirozené gradace výchovně vzdělávacího procesu, lze zohlednit interní resortní normou /např. rozdílnou mírou týdenní vyučovací povinnosti/ tak jako dosud, v rámci téže platové třídy. **Dětský lékař též není oceňován méně za to, že léčí "jen" děti.** Již Komenský věděl, že výchovu a vzdělávání nutno stavět na spolehlivých základech. Radí: "Učitel nejnižší třídy by měl být nad jiné moudřejší a má být také získán za plat nad jiné větší". /Obecná porada o nápravě věcí lidských, Pampaedia. Praha 1992, str. 93/. Stejně I. Kant uvádí: "Nic složitějšího není nad výchovu a vzdělávání člověka". Je zarážející, že u nás jsou vysokoškolsky vzdělaní specialisté pro kultivaci člověka řazeni i níže než např. odborníci pro šlechtění rostlin a zvířat, které podrobnější katalog práce řadí do 9. platové třídy.

Značné rozdíly ovšem mohou být /a jsou/ v úrovni kvality a výsledků výchovně vzdělávací činnosti jednotlivých učitelů. **Zkušenosti i výzkumy**

potvrzují, že kvalita profesionální výchovně vzdělávací činnosti závisí především na faktické, funkčně vymezené, rigorózně ověřené a veřejně prokázané kvalifikaci /odborné kompetenci, na stupni pedagogické profesionality a tvořivosti .../. Proto by učitelé a další pedagogičtí pracovníci měli být zařazováni do vyšších platových tříd především na základě tohoto kritéria. Měli by mít možnost zvýšit svou kvalifikaci i plat vlastním přičiněním, zvyšováním kvality své práce a úrovně své způsobilosti, aniž by museli přecházet na školu vyššího stupně. Měla by platit i zásada, čím náročnější a vyšší funkce, tím vyšší kvalifikační předpoklady /viz např. Závěry výzkumu dalšího vzdělávání, sebevzdělávání a rozvíjení tvořivosti pedagogických pracovníků, Pedagogická orientace, 1992, č. 3 s. 79 a n. /.

Proti stavovskému kastování učitelů jsme vystoupili již na poradě představitelů školské správy a ČMOS PŠ ČR v Čelákovcích dne 22.2.1992. K svému překvapení jsme se tu setkali se záměrem zařazovat stejně kvalifikované učitele do různých platových tříd podle stupňů a typů škol a s informací, že odborné podklady pro uvedené třídění učitelů připravit tým expertů z Masarykovy university v Brně. Přestože oba na Masarykově universitě opět působíme, není nám známo, že by se některý kompetentní odborník z Pedagogické nebo Filozofické fakulty na uvedené expertíze podílel. Usoudili jsme proto, že jde o některé členy bývalého Ústavu ekonomiky a řízení nevýrobní sféry, kteří však mohli kompetentně zpracovat pouze obecné sociálně ekonomické aspekty dané problematiky, nikoli specifická pedeutologická a pedagogická kritéria, která jsou ovšem pro konkrétní zařazování téměř 200.000 pedagogických pracovníků ČR do platových tříd podstatná. S dobře míněným tvrzením, že výsledky expertízy jsou "objektivní, vědecky stanovené a pro učitele příznivé" nelze tedy souhlasit. Hned po návratu z Čelákovic jsme se chtěli s podklady seznámit, vedoucí zmíněného Ústavu nám však sdělila, že se ztratily.

Doufáme, že se dobře utajená "expertíza" najde a upraví dříve, než neodpovědně rozhozená "jablka svárů" projeví svou rozkladnou moc. Jako zástupci ČPdS při ČSAV nabízíme objektivní veřejnou oponenturu sporných podkladů.

Pokud jde o zvyšování týdenních vyučovacích úvazků učitelů, lze je pokládat za úsporná opatření na nejméně vhodném místě. Potvrzuje to ostatně samo MŠMT ve své zprávě pro vládu ČR ze dne 10.4.1991: "Máme jeden z nejnižších podílů rozpočtu na platy pracovníků ve školství, který činí 47,8% proti 60,9% zemí OECD" /str. 5/. Táž zpráva dále konstatuje, že nepříznivý vývoj mezd ve školství "nejen že přetrvává, ale dokonce se ještě zhoršuje" /str. 13/.

I naše výzkumy potvrzují, že s diskriminací učitelů vůči jiným povoláním, která začala již v totalitárních 50. letech, je nutno v zájmu naší vzdělanosti a prosperity skoncovat, místo abychom ji dále prohlubovali.

7.5.1992

Prof. dr. B. Blížkovský a prof. dr. S. Kučerová

K transformaci učňovského školství

Střední odborná učiliště

Vladislav Klimeš

Střední odborná učiliště se stala "horkým bramborem", se kterým je, při řešení transformace našeho školství, podle toho zacházeno - to jest skoupě nebo dokonce přehlíživě.

Otázka nezní zachovat či nezachovat SOU v dnešní podobě, ale jak řešit problém přípravy mládeže pro povolání a pro život.

Proces malé a velké privatizace objektivně ovlivní podobu této přípravy. Proto by i transformace učňovského školství měla mít charakter postupného a rozvážného procesu. Učňovské školství by mělo být chápáno jako struktura s pluralitou forem.

Navrhujeme:

a/ sřežít u mládeže připravující se pro povolání ve sféře učňovského školství naplňování práva na vzdělání a na získání kvalifikace a to bez ohledu na případné sociální bariéry. Rodinné poměry mnohých těchto mladých lidí jsou většinou komplikovanější, méně podnětné a v případě neúplných rodin často hmotně alarmující;

b/ usilovat o vyváženost vlivu státu /MŠMT, resortních ministerstev a podnikové (uživatelské) sféry na kvalitu přípravy mládeže na povolání a to

- zabezpečením přípravy sociálně potřebné části mládeže, která nebude mít sponzora "za státní peníze";

- umožněním četnosti forem i obsahu přípravy /učiliště státní, soukromá, podniková..., učiliště komplexní nebo jen pro teoretickou či jinou přípravu atd., ale za předpokladu kvalitní, silné a výraznými kompetencemi vybavené školní inspekce, úzce spolupracující mj. s komorami podnikatelů;

- vybudováním sítě regionálních /převážně státních/ komplexně vybavených učilišť, která by, např. ve sféře služeb, pružně reagovala na společenskou objednávku především variabilitou oborů a učebních programů a hlavně zaměřením na uspokojování potřeb regionu a to v úzké vazbě na obecní zastupitelstva a obecní úřady, na podniky a podnikatele.

Tato regionální učiliště by při všech metamorfózách učňovského školství byla jakýmsi modelovým zařízením, zárukou continuity dobré tradice a kvality;

- zachováním možností velkých učilišť zajišťovat komplexní péči o dorost /tj. zabezpečovat nejen teoretické a praktické vyučování, ale i výchovu mimo vyučování - u regionálních učilišť se s existencí domovů mládeže musí počítat/. Tato integrace umožní jednotné výchovné působení, tolik potřebné právě u pojednávané skupiny mládeže;

c/ řešit problematiku učňovského školství legislativním opatřením, např. formou učňovského zákona.

Závěry

z celostátního aktivu zástupců ústředních orgánů ČR a SR, zástupců odborových svazů a středních odborných učilišť k problematice učňovského školství, který uspořádala Mezisvazová asociace učňovských zařízení při ČMK ČS KOS ve spolupráci s Odborovým svazem KOVO dne 17.12.1991 v Praze.

Vzhledem k tomu, že do dnešního dne (17.12.1991) nebyl po řadě jednání s příslušnými ústředními orgány (MŠMT ČR, Mf ČR) realizován ani jeden návrh, jak jednotlivých odborových svazů, Mezisvazové asociace učňovských zařízení, tak i široké pedagogické veřejnosti, byl svolán celostátní aktiv, kde 600 účastníků schválilo a přijalo následující závěry:

- Učiliště jsou a měla by zůstat součástí vzdělávací soustavy s tím, že právo na vzdělání má každý občan tohoto státu jako jedno ze základních lidských práv, které je zakotveno v Ústavě ČSFR

- Bez konkrétně zpracované koncepce učňovského školství není možný systémový postup při transformaci tohoto školství do podmínek a potřeb demokratické společnosti a tržního hospodářství. Zveřejněná koncepce školství nespĺnila očekávání pro

- všeobecnou, nekonkrétní formulaci

- jen velmi okrajově řešenou problematiku učňovského školství s výrazně diskriminačními záměry

- Spoluúčast odborů na tvorbě nové podoby učňovského školství i přes jejich soustavné úsilí je minimální
- k tvorbě materiálů nejsou zváni zástupci odborů vůbec, i když to při každé příležitosti požadují
- materiály k připomínkování nejsou předkládány vůbec a nebo pozdě s takovými termíny, které není možné dodržet

Takovýto stav je i nadále neúnosný.

Žádáme proto

- aby přestavbě učňovského školství byla věnována dostatečná příprava a stanovena dlouhodobější koncepčnost. Dosavadní zkušenosti a poznatky nás vedou k přesvědčení, že učňovské školství je soustavně diskriminováno
- předložit k všeobecné diskusi koncepci učňovského školství v kontextu s celkovou koncepcí školství
- zpracovat návrh samostatného učňovského zákona a tento předložit k veřejné diskusi
- při zpracování učňovského zákona respektovat principy řízení, organizaci a financování učňovského školství v podmínkách tržního hospodářství. Východiska a koncepci navrhnout z hlediska připravovaných zákonů a nařízení, jejichž uplatnění má vliv na učňovské školství (školský zákon, statut zaměstnance, daňové zákony, mzdové soustavy, obchodní zákon, živnostenský pořádek, apod.)
- uplatňovat kombinovaný systém řízení učňovského školství přes zřizovatele; MŠ pověřit legislativou vzdělávacího systému, tvorbou koncepce
- kodifikovat kategorii pedagogických pracovníků učňovských zařízení na principu rovnocennosti (okruh pedagogických pracovníků, jejich vzdělání, sociální a společenské zvýhodnění, délka dovolené apod.) v připravované novele zákoníku práce
- obnovit institut "učební poměr" a "učeň"
- zpracovat rámcovou koncepci alternativního programu výchovy mimo vyučování a tuto předložit k diskusi

V systému financování učňovského školství pro rok 1992 uplatňovat následující požadavky:

- prosazovat tok peněz přes zřizovatele, ponechat na rozhodnutí jednotlivých svazů, které o to požádají
- finanční prostředky na činnost učilišť poskytovat předem, ne refundacemi, tj. zálohovým systémem

- účelové financování prostředky, určené na financování SOU ve smyslu školského zákona vymezit ve státním rozpočtu tak, aby je resort školství nemohl použít na jiné účely
- stimulovat zaměstnavatelské subjekty k podpoře učňovského školství daňovými úlevami
- vytvořit fond na podporu učňovského školství, resp. fond profesionálního vzdělávání anebo jiného účelového fondu na ekonomické zabezpečení učňovského školství formou úhrady nákladů spojených s přípravou žáků
- zpracovat rámcový katalog přípravy na povolání podle finanční náročnosti a délky přípravy

V závěru opakovaně požadujeme vytvoření Rady pro učňovské školství při MŠMT ČR tak, jak již funguje ve Slovenské republice.

Nadace učňovského školství

Československá konference k problematice učňovského školství ve dnech 7. a 8. dubna 1992 v Brně za účasti 600 zástupců SOU a významných představitelů státních orgánů ČR a SR byla svolána "Nadací" na ochranu učňovského školství v transformaci.

Pokusím se zachytit myšlenky hlavních referátů předsedy Asociace OS Petra Šamánka a předsedy Nadace Františka Mikloška aj.

Povinností demokratické a humanitní společnosti je vytvářet podmínky pro uplatnění práva na vzdělání a profesní přípravu jako jednoho ze základních lidských práv. Zvláštní pozornost zasluhuje ochrana práv těch, kteří vstupují do života po skončení základní školy. Zveřejněný program MŠMT navrhuje zavedení duálního systému po vzoru západních partnerů. Jde o snahu institucionálně oddělit dva hlavní pedagogicky integrované faktory přípravy učňovské mládeže- teoretické vyučování a odborný výcvik. Ministerstvo školství chce převzít odpovědnost pouze za teorii (chce ji řídit, kontrolovat a hradit z prostředků státního rozpočtu). Odborný výcvik by si měly vzít na starost jiné instituce.

Máme již dlouholeté zkušenosti s dvojkolejným i vícekolejným řízením, kdy se na učilišti střetávaly zájmy podnikové, regionální a školské. Na učilištích vznikaly třenicemi mezi pracovníky dvou i více zaměstnavatelů /učitelé, mistři, ostatní pracovníci). Hrozí, že nekompetentní realizace návrhu MŠMT vrátí vše znovu do starých kolejí. Třeba též připomenout, že i západní

odborníci přiznávají, že naše komplexní pojetí přípravy na povolání s propojenou teorií a praxí má podstatné výhody oproti duálnímu systému. Proto i v zahraničí zřizují velké firmy vlastní komplexní učiliště. Oddělení teorie a praxe je evidentně méně funkční.

Ministerstvy školství navrhované rozdělení výuky učňovské mládeže je v rozporu se všemi zásadami řízení. **Jde o jeden proces komplexního působení s jedním výstupem a ten si vyžaduje i jednotné řízení.** Dělená odpovědnost není žádná odpovědnost. Proto i ovlivňování tam, kde nebude možné zajišťovat výuku v plném rozsahu v jednom zařízení by měl mít jeden vedoucí.

Jak dál v transformaci učňovského školství naznačilo setkání zástupců ústředních orgánů a odborových svazů 10. 3. 1992. Tu bylo dohodnuto:

Občan má právo na základní vzdělání a primární profesní přípravu, ukončenou zkouškou se schváleným standardem. Žák si volí školu podle svého zájmu. Školství je demokratické, alternativní, regionální i odvětvové s principy tržního hospodářství. Každá škola je samostatným právním subjektem. Cesty a formy k dosažení celostátního standardu- si volí školy samy. Povinná školní docházka je devítiletá. Obsah standardů a formy závěrečných zkoušek navrhnou ministerstva školství a jsou schvalovány nadresortním orgánem. (Grémiem učňovského školství).

Vzhledem k nefunkčnosti dosavadního finančního systému nutno realizovat dva kroky:

1. rozdělovat státní příspěvek na učňovské školství prostřednictvím vládního výboru a prostřednictvím zřizovatelů, nejpozději od II. pololetí 1992
2. počínaje rokem 1993 zavést, v souladu s upravenou daňovou soustavou, systém financování shodný s financování ostatních středních a základních škol.

Vláda ČR již schválila Gremium učňovského školství, které nahradí vícekolejné řízení SOU, zabezpečí financování, zprůhlední platy všech kategorií, zabezpečí koncepci rozvoje, stanoví poměr teoretického a praktického vyučování v různých formách přípravy apod.

Postavení SOU ve VVS je natolik významné, že může být mocným zdrojem rozvoje vzdělanosti v ČR. Každoročně zjišťujeme, že je více zájemců o maturitní vzdělání než mohou školy přijmout. Východisko vidíme v diferenciaci tříletých uč. oborů, v nichž se připravuje polovina popul. ročníků. První pozitivní zkušenosti s diferencovanou výukou a přijímání nadaných žáků

již z 8. tříd ukazují, že o diferencované obory na SOU je stejný zájem jako o tradiční stř. školy.

V návrhu na středoškolské odborné vzdělávání chybí uplatnění zásad demokracie a humanismu. V praxi to znamená nezařazovat 14 leté děti do výrobní přípravy. První ročník v odborném školství by měl být orientační, bez odborného výcviku. Vlastní profese s odborným výcvikem by měla začínat až od 16 roků jako ve vyspělých zemích. Demokratičnost též nedovolí odmítat maturitní vzdělání.

Příští konference bude na podzim v Nitře.

R. Buchta

Poznámka redakce

Rozdělení nákladů mezi stát /za teoretickou výuku/ a uživatele /za odborný výcvik/ je zřejmě nezbytné. **Dualismus financování** by ovšem neměl vést k dualismu pedagogickému, k prohlubování rozporů mezi teorií a praxí. Možnost komplexních řešení, zejména ve větších podnicích, je třeba samozřejmě zachovat. Zavedení diferencovaných odborných škol /i místo některých SOU/ bylo navrženo již expertízou z ledna 1990 /viz Pedagogická orientace 1991 - 92, č. 1, str. 145-146/. V této expertíze se uvádí: "Těsnou funkční vazbu mezi teorií a praxí, mezi odbornou školou a profesionálním výcvikem nutno samozřejmě nejen zachovat, ale podstatně zdokonalit. I absolventům odborných škol třeba ponechat cesty k vyššímu vzdělání celoživotně otevřené."

A n k e t a

čtenářů Pedagogické orientace k Roku výchovy a vzdělávání

Co přejete našemu školství a co z toho se může udělat již letos?

S. Kučerová:

Ze všeho nejvíc přejí našemu školství uvážlivou moudrost.

- Abychom při překonávání jednostranností byvšího systému neupadali do jednostranností nových. Ve výchově obyčejně neplatí buď anebo, nýbrž nejen, ale i. Tedy - rozvíjet nejen vzdělání přírodovědní, ale i kulturně humanitní, vycházet nejen ze zájmů žáků, ale i z důvodně vybraného učiva, orientovat se nejen na svobodu, ale i na kázeň, nejen na rozum, ale i na cit, nejen na potřeby jedince, ale i kolektivu, nejen na diferenciaci, ale i na integraci atd.
- Aby všichni pracovníci pedagogické teorie i praxe, školské správy i samosprávy společně naslouchali hlasům doby a společně na ně odpovídali prací na novém výběru učiva i metod, na novém pojetí výchovy.
- Abychom přestali vidět školu jako velkokapacitní plnímu dětských hlav předimenzovaným množstvím vědeckotechnických poznatků. Aby učitelé prostřednictvím učiva nepřetěžovali paměť žáků, ale probouzeli jejich vnitřní síly, jejich sebevyjádření, sebeuplatnění, samostatný projev, tvořivost, originalitu, schopnost kriticky myslet, objevovat, experimentovat, nést odpovědnost, hodnotit. Jen hledáním zcela nových přístupů k způsobu života a práce, nových forem kooperace s přírodou i lidmi, vytvářením zcela nových životních stylů budou nové generace schopny řešit nakupené problémy planety Země.
- Aby duch naší školy získal evropskou dimenzi, evropský a světový rozhled, abychom si byli vědomi nových úkolů, nových rizik i nových možností, které jsou před námi po prudkých změnách v mocenské struktuře světa.
- Abychom byli světoobčany ve smyslu Komenského a Masaryka. Abychom věděli, že hledání evropské identity neruší identitu národní, ale naopak, předpokládá ji. Abychom obnovili kult rodné země, jejích dějin a památek a abychom svým kulturním dědictvím dovedli ve vzájemném dialogu s ostatními národy přispět k vzájemnému porozumění a obohacení. Abychom našli rovnováhu mezi novou touhou po světě a trvalou láskou k domovu, abychom interkulturní výchovou čelili všem formám separatismu, drobení, atomizace a nesnášenlivosti mezi národy.

- Abychom neredukovali život na produkci, obchod, konzum a fetišizaci peněz. Homo oeconomicus se nesmí oddělit od člověka moudrého, humánního, ekologického, etického a estetického, jinak jeho nenasytnost a lačnost povede ke zkáze přírody, života i člověka a jeho kultury.

A ještě v roce 1992?

- Aby obnovená "Pedagogická orientace", čtvrtletník Čs. ped. společnosti /sekretariát 603 00 Brno, Poříčí 31/ byla nezávislou tribunou celé tvůrčí pedagogické obce ČSFR. První 3 čísla jsou k dispozici, přinášejí výběr referátů, příspěvků a závěrů z celostátní konference "J.A.Komenský a přítomnost", která se konala v Brně 25.-26.3.1990.

B. Blížkovský:

Myslím, že stoupá spíše nespokojenost než uspokojení s napravováním naší vzdělanosti v posledních dvou letech. **Humanizace, demokratizace a celková optimalizace našeho školství postupuje pomalu i proto, že chybí kompetentnější a koncepčnější vedení tohoto náročného procesu.** Prvá celostátní konference tvůrčí pedagogické obce ČSFR v Brně v březnu 1991 na téma "J. A. Komenský a přítomnost" potvrdila, že řešení mnohých závažných problémů není dostatečně odborné ani demokratické. Učitelské iniciativy i odborníci přítomní nabízejí pomoc a připravili již nemálo expertíz. Při rozhodování o otázkách vzdělávání a výchovy se však na ně nebere dostatečný zřetel. Setkáváme se i s ignorováním konstruktivních návrhů a s vysloveným diletantstvím. Stačí připomenout zbytečné a zmatečné "novely novely" základního školského zákona v r. 1990. Závažné legislativní chyby vysokoškolského zákona z téhož roku ochromují dosud i odbornost vedení a nápravu vysokých škol. Dále jde o podceňování, drahé a chybné řešení učňovského školství /nad kterým se pozastavují i zahraniční experti/, jednostranné přeceňování předčasné vnější diferenciací žáků v 10 - 11 letech a podceňování vnitřní diferenciací v rozporu se zkušenostmi nejvyspělejších zemí světa, drastické omezení edice odborné literatury v době, kdy je jí nejvíce zapotřebí, vydávání nemalých prostředků z peněz všech daňových poplatníků na privátní školství v situaci, kdy není konkrétně vymezeno, co mají žáci minimálně teoreticky znát a prakticky umět.

V živé paměti jsou zarážející prohlášení některých představitelů naší vlády z počátku tohoto školního roku, odmítající nepatrnou platovou korekci více než 40leté diskriminace učitelů, kterou schválila vláda slovenská. Nejvíce

však zaráží celkové podceňování prvořadé úlohy demokratického státu při obnově naší vzdělanosti v situaci více než kritické. V moderní pluralitní demokracii přestává monopol školy na vzdělávání, ustupuje i monopol státu na školy. Státní školství zůstává však ve vyspělých zemích rozhodujícím garantem obecné i odborné vzdělanosti. Víme, jak vysoce zdůrazňoval osvětovou roli demokratického státu t. G. Masaryk. Státní školství v pluralitní demokracii nemůže být proto kolbištěm stranických, církevních či jiných partikulárních zájmů, musí být důsledně nadstranické, nadkonfesionální, orientované na hodnoty, které lidi nerozdělují, ale spojují. Zejména ve všeobecně vzdělávacích školách musí být všechny úzce oborové a partikulární zájmy podřízeny zájmům obecně lidským. Jistý přesně vymezený standard všeobecného vzdělání by měly plnit i ty nestátní školy, které požadují příspěvky z peněz všech daňových poplatníků.

Obrátme však list. Co bych přál našemu školství? Stručně řečeno: Všechny objektivní i subjektivní předpoklady k tomu, by se ze všech našich škol co nejdříve mohly stát opravdové "dílny lidskosti". Co nejvíce úspěchů při výchově k humanitě, samosprávě a demokracii, k pravě, tvůrčí práci, dobru, krásě i zdraví.

Konkrétněji:

- Tvůrčí učitele a snaživé studenty, "aby učitelé méně učili, ale žáci se více naučili, aby bylo ve školách méně shonu, nechuti a marné práce, ale více volného času, potěšení a zaručeného úspěchu", jak si přál již J. A. Komenský.
- Abychom nezapomněli, též na jeho přesvědčení, že "kdo prospívá ve vědění a ztrácí v mravech, více ztrácí než získává".
- Lepší pracovní učebnice, zbavené balastu, s bohatou nabídkou přitažlivých tvořivých učebních úloh i další dobré knihy, stimulující pedagogickou tvořivost.
- Odvrat od lichých ideologií, více soustředění na konstruktivní, odborně fundovanou tvůrčí pedagogickou práci.
- Více možností seznámit se s bohatými tradicemi českého pedagogického myšlení i se soudobými dobrými pedagogickými zkušenostmi u nás i v zahraničí.
- Moudrou školskou správu i samosprávu, fungující jako permanentní optimalizace předpokladů, procesů i výsledků vzdělávání a výchovy.
- Realističtější a konstruktivnější školskou politiku, která by více vycházela z odkazu J. A. Komenského a T. G. Masaryka, z našich humanitních a demokratických tradic i z poznatků nejvyspělejších zemí soudobého světa.

- Obnovu prvořadého významu hodnoty pravého a hodnototvorného vzdělání, společenského postavení učitelů a prestiže školy aspoň na úroveň, jaká u nás byla před druhou světovou válkou.

- Výraznější podporu veřejnosti a účinnější pomoc ze strany MŠMT ČR /např. jasně vymezené standardy - minimální výchovně vzdělávací cíle, platové řády, které by překonávaly dosavadní diskriminace a stimulovaly gradaci pedagogického umění aj./.

- Aby první český překlad Komenského "Obecné porady o nápravě věcí lidských" našel hojnost čtenářů i následovníků.

- Aby tři světové konference, které se v "Roce výchovy a vzdělávání" a 400. výročí narození J. a. Komenského v ČSFR sejdou, byly velkou inspirací i mocnou vzpruhou i pro nás.